

1. E-mail consultatie Nationale strategie beleid diergezondheid

Geert van der Peet en Ferry Leenstra
Animal Sciences Group Wageningen UR

1.1 Samenvatting van de e-mail consultatie

Er was een brede respons (ruim 60 van de ca. 100 aangeschreven organisaties), gezamenlijk een goede dwarsdoorsnede van alle betrokkenen. Opvallend aanwezig bij de reacties was de belangstelling vanuit de retail. Diverse bedrijven gaven aan beleid op het gebied van diergezondheid tot hun aandachtgebied te rekenen. Dit lijkt een omslag tov het verleden, waarbij de retail zich nogal passief en afhoudend opstelde. Het (agrarisch) onderwijs ziet duidelijk een rol voor zich zelf in het integraal opnemen van diergezondheidsbeleid in het curriculum. Opvallend was het gebrek aan belangstelling vanuit de humane gezondheidszorg. Er waren ook opvallend weinig reacties van overheid en overheid gelieerde groeperingen op de e-mail consultatie. De oorzaak daarvan kan zijn dat deze groeperingen verwachtten op meer directe wijze toch wel in het proces betrokken te worden.

Veel respondenten wijzen op het belang van **preventie**, ipv alleen aandacht voor bestrijding. Men dringt aan op risico-analyse en op het inbouwen van prikkels om risicobewust gedrag te stimuleren. De overheid moet daarin een duidelijke rol spelen en zorgen voor **harmonisatie op Europees niveau**. De **kosten** mogen niet eenzijdig bij het bedrijfsleven worden gelegd. De banken zijn bereid een rol te spelen in de infrastructuur voor fondsen waaruit de kosten voor preventie en bestrijding kunnen worden gedekt. De respondenten die niet direct met dierlijke productie te maken hebben, vinden dat het beleid te veel gedictieerd wordt door **economische belangen** en dat **dierenwelzijn** daar ten onrechte aan ondergeschikt gemaakt is. Bij de risico's op insleep van dierziekten worden internationaal transport van dieren, illegale handel, wild en toerisme als belangrijke factoren genoemd.

Men acht de **kennis** tav ziektebeelden bij veehouders en dierenartsen onder de maat, evenals de kennis over risico's van de verschillende soorten van dierhouderij voor elkaar.

Vrij veel respondenten menen dat de huidige (productie)dieren **niet robuust** genoeg zijn en niet geschikt zijn voor extensieve systemen. De groeperingen die geen direct belang hebben bij bedrijfsmatige veehouderij noemen **reductie van het aantal dieren** in Nederland en het **regionaliseren** van de productie en consumptie een belangrijk preventiemiddel.

De reacties waren uniform wat betreft het inzetten van **vaccinatie** voor bestrijding van een ziekte-uitbraak. Dit is volledig geaccepteerd, echter de voorwaarden waaronder variëren afhankelijk van de herkomst van de reactie. Voor organisaties vanuit de bedrijfsmatige veehouderij is een garantie op een normale prijs voor de producten van gevaccineerde dieren essentieel.

Differentiatie in het beleid naar functies van dieren is volledig geaccepteerd. Het gaat dan met name om differentiatie wat betreft vaccinatie en ruimen. De

grenzen die tussen groepen getrokken worden zijn afhankelijk van de respondent. De meest voor de hand liggende groepen zijn: dieren waarvan de producten bestemd zijn voor humane consumptie, hobbydieren waarvan de producten niet in de humane consumptie komen, wilde (niet gehouden) dieren en dierentuindieren. Een aparte positie voor dieren van zeldzame rassen wordt bepleit.

Er is een sterke wens en bereidheid bij alle respondenten tot **delen van netwerken en kennis** met de overheid, waarbij men vindt dat de overheid stelselmatig de informatie en **communicatie**-mogelijkheden van partijen uit het veld onderbenut.

Wel legt men stelselmatig de verantwoordelijkheid voor acties op het gebied van beleid diergezondheid bij de overheid. Aanvullend wordt opvallend vaak de KNMvD genoemd als partij die meer verantwoordelijkheid zou kunnen en moeten nemen.

De discussie over diergezondheid moet verbreed worden van alleen veterinair technisch en economisch, naar ook ethisch en maatschappelijk.

Diergezondheidsbeleid vraagt een **integrale benadering**.

1.1 Achtergrond en werkwijze

Voor het vormen van een gedragen strategie op het gebied van diergezondheidsbeleid in Nederland heeft LNV gekozen voor een projectmatige aanpak. In dit project heeft LNV aan ASG-WUR gevraagd te helpen bij het krijgen van inzicht in de meningen en ideeën die leven bij 'stakeholders'. Het gaat hier met name om een overzicht van problemen die nu in de praktijk ervaren worden en mogelijkheden voor oplossingen daarvoor (van heden naar toekomst). De groep stakeholders is erg breed (variërend van overheden tot particulieren, beroepsmatige dierhouders tot hobbymatige dierhouders en hun belangenorganisaties, organisaties op het gebied van toerisme, wildbeheer, volksgezondheid etc.).

Voor het verkrijgen van inzicht in de meningen en ideeën zijn deze stakeholders per e-mail uitgenodigd een bijdrage te leveren. Ruim 200 e-mail adressen zijn aangeschreven. Bijlage 1 geeft de informatie die bij deze consultatie verstuurd is. In deze rapportage wordt een overzicht gegeven van de resultaten van de e-mailconsultatie.

1.2 Respons

De e-mail consultatie is op 1 december 2006 verzonden met het verzoek uiterlijk 31 december te reageren. De ruim 200 aangeschreven adressen hebben betrekking op ca 100 organisaties/organisatieonderdelen. Ca. 15 e-mails kwamen onbestelbaar retour. Na aanpassingen konden uiteindelijk 3 adressen/organisaties niet bereikt worden.

In de eerste week van januari 2007 waren er ca 40 reacties binnen, na een herinneringsmail met het verzoek alsnog, en bij voorkeur voor 15 januari 2007 te reageren kwamen uiteindelijk 60 reacties binnen met antwoorden op de gestelde vragen en in diverse gevallen aanvullende informatie. Twee organisaties stuurden alleen een algemene tekst, die de betrokken organisatie over beleid mbt diergezondheid had opgesteld. Acht organisaties gaven aan niet te willen of kunnen reageren, omdat diergezondheid niet tot hun beleidsterrein behoort. De twee humaan-medische organisaties onder deze acht zijn met een verduidelijking van het humane aspect opnieuw aangeschreven, maar er volgde geen reactie. Een organisatie gaf aan niet tijdig met een organisatiestandpunt te kunnen komen en het niet zinvol te achten op individuele titel te reageren. Twee organisaties gaven aan met een reactie te zullen komen, deze is echter nog niet ontvangen. Twee organisaties gaven aan dat ze wel wilden reageren, maar alleen in interviewvorm, omdat ze met de vragen in de e-mail niet goed uit de voeten konden.

Met deze bewust 'niet reageerders' kwam de respons op organisatieniveau op ca 70%, gezien de tijd van het jaar een bijzonder hoge respons.

Onder de organisaties die op geen enkele wijze reageerden hebben overheden (onderdelen van LNV), overheidsachtige organisaties en organisaties die rechtstreeks bij bestrijding van dierziekten betrokken zijn, een hoog aandeel. Mede naar aanleiding van reacties uit het veld en enkele telefoontjes schatten wij in dat dergelijke organisaties er op rekenen toch wel gehoord te worden en daarmee niet (geforceerd) een schriftelijke reactie geven.

Opvallend tov het verleden is de bereidheid van individuele retailbedrijven te reageren. In het verleden hielden zij zich vaak verre van diergezondheidsbeleid, nu rekenen diverse onder hen het tot hun aandachtsgebied.

1.3 Overzicht van de reacties

De reacties zijn ingedeeld naar opmerkingen mbt preventie van dierziekten, vaccinatie, bestrijding van dierziekten, monitoring en gegevensbeheer, differentiatie in diergezondheidsbeleid, verdeling van de kosten, dierenwelzijn, communicatie, kennis en overig. Daarnaast konden de respondenten aangeven welke maatschappelijke ontwikkelingen van invloed zijn op het toekomstig diergezondheidsbeleid.

In de consultatie werd tevens gevraagd welke partijen bij de problematiek betrokken moeten worden, wie verantwoordelijkheid heeft en of betrokken organisatie hierin zelf een rol wil spelen. In het algemeen bleek dit stuk van de consultatie lastiger te rubriceren dan de opmerkingen mbt problemen zelf. Opvallend is dat veel organisaties zeker bereid zijn een bijdrage te leveren, maar toch vooral verwijzen naar 'overheden' als partijen die het voortouw moeten nemen.

1.4 De reacties samengevat

1.4.1. Preventie

Accepteer dat een 0-risico een illusie is. Bouw risico-afwegingen in in de preventie maatregelen en implementeer een stimulans voor risicobewust gedrag. De preventie maatregelen moeten meer een geheel worden en op Europees niveau geharmoniseerd worden. Het lijkt er op of de overheid zich momenteel terug trekt en het beleid versnipperd. Daarmee verdwijnen kaders en randvoorwaarden voor een goede preventie verdwijnen.

Goed regelen (heldere randvoorwaarden, R&O) en/of beperken van (internationaal) transport en couperen van illegale handel zijn belangrijke aspecten. Daarbij moet wel betrokken worden dat zowel productiedieren, hobbydieren, wild, handel in exoten en toeristen risico-factoren zijn. De huidige productiedieren zijn niet robuust genoeg voor meer extensieve systemen. Tegelijk wordt toenemend antibioticagebruik veel als risico genoemd. De partijen die niet gericht zijn op conventionele productie noemen het reduceren van aantallen dieren, extensiveren, beperken van het belang van export en regionaliseren van productie bij de mogelijkheden voor preventie. De netwerken en de incentives voor 'early warning' ontbreken. Het onderwijs wil graag inspelen op de behoefte aan diergezondheidsdeskundigen cq 'preventiewerkers'.

1.4.2. Vaccinatie

Inzet van vaccinatie ter bestrijding van dierziekten wordt unaniem aanbevolen, ook voor wild. De randvoorwaarden waaronder variëren. Toch zijn alle partijen die hier opmerkingen over maken het er over eens dat producten van gevaccineerde dieren zonder problemen afgezet moeten kunnen worden en dat ze ook niet herkenbaar hoeven zijn. De overheid wordt een zware rol toebedeeld om te zorgen dat internationale handel ongestoord verloopt, ook als vaccinatie ingezet wordt. Er is enige variatie in de wensen voor toepassing: de productiedierorganisaties pleiten doorgaans voor inzetten bij productiedieren als dat voor bestrijding nodig is en permanent voor hobbydieren en wild. De natuur- en hobbyorganisaties geven ook aan dat als productiedieren consequent gevaccineerd worden, vaccinatie van hobby en wilde dieren minder noodzakelijk wordt.

1.4.3. Bestrijding

Bij bestrijdingsmaatregelen moeten de economische, maatschappelijke en dierenwelzijns gevolgen van (rigide) maatregelen gewogen worden. De regelgeving is nu geënt op internationale handel, terwijl er ook andere belangen zijn.

Het lijkt er op dat de beleidsmakers kennis uit het veld (vanuit alle hoeken) daar beter in kunnen benutten. Meer variatie in maatregelen lijkt gewenst. Voor natuurorganisaties is bv laten uitwoeden van een ziekte een optie. Rigoureuze ruimen is strijdig met behoud van genetische diversiteit (ook een nationale verplichting).

Bestrijding is niet gebonden aan grenzen, internationale afstemming is nodig. Daarbij moeten maatregelen Europees geharmoniseerd en tijdig afgekondigd

worden. Ook bij bestrijdingsmaatregelen kan een overgangstermijn noodzakelijk zijn.

Emerging diseases en de risico's voor te bestrijden ziektes bij paarden vragen echt nieuw beleid.

De kennis bij dierenartsen en dierhouders tav mogelijke ziektebeelden moet beter op peil gehouden worden. Er is te weinig kennis over de risico's van de verschillende vormen van houderij (productie, hobby, wild) voor elkaar.

Breed door alle reacties heen, wordt van de overheid helder en duidelijk beleid gevraagd (bv natuurterreinen verplicht sluiten ipv dringend adviseren), dat wel rekening houdt met specifieke situaties. Voor deze paradox(?) worden geen oplossingen geboden, buiten het benutten van de kennis in het veld. In het algemeen kan de voorlichting vanuit de overheid beter.

1.4.4. Monitoring en gegevensbeheer

Op EU-niveau is identificatie en registratie (I&R) en tracking en tracing (T&T) nog volstrekt onvoldoende. Zorgen voor goede kennis van ziektebeelden is essentieel evenals het ontwikkelen van snelle detectiemethoden. Meer kennis over de risico's dat wild loopt vanuit de productiesector is gewenst. De natuurorganisaties hechten aan monitoring onder wild om ongefundeerde beschuldigingen te voorkomen.

Integrale kwaliteitsborging kan helpen bij monitoring en gegevensbeheer in de productiesector. Voor de hobbysector zijn andere incentives en systemen nodig dan voor de productiesector.

In de wijze waarop dieren geïdentificeerd moeten worden, moet onderscheid gemaakt worden tussen productie, hobby en begrazers. De huidige oormerken voldoen niet voor hobby en begrazers. Chippen of DNA identificatie moeten als alternatief mogelijk zijn.

Registratie van medicijn (antibiotica) gebruik is een aandachtspunt.

1.4.5. Differentiatie

Onderscheid maken bij preventie en bestrijding van dierziekten al naar gelang de functie van dieren wordt algemeen onderschreven. Diverse organisaties maken onderscheid tussen gehouden dieren enerzijds (zowel hobby als productie) en niet gehouden dieren (wild) anderzijds. Met name organisaties van hobbydierhouders dringen aan op drie groepen: productiedieren, hobbydieren (= dieren die niet voor economische doeleinden gehouden worden) en wilde dieren. Incidenteel wordt een speciale positie gevraagd voor zeldzame dieren, zowel van rassen van landbouwhuisdieren als van 'dierentuindieren' (biodiversiteit).

Het huidige beleid ontnemt veel hobbyhouders het plezier in hun hobby. Zij houden er mee op.

Het beleid is nu met name gericht op conventionele (exportgerichte) productie. Voor biologische productie, wild, begrazing van natuurterreinen en hobbydieren is dat vaak niet passend. De overheid zal een visie moeten ontwikkelen op het toenemend belang van hobbydieren en de gevolgen van natuurontwikkeling. De handel in fokmateriaal (embryo's, sperma) wordt onnodig bemoeilijkt door het dierziektebeleid. Daar zou rekening mee gehouden moeten worden.

Een andere vorm van differentiatie is naar diersoort en soort ziekte: het is de vraag of ook voor laag-pathogene ziektes (BT en vormen van AI) net zo rigide gewerkt moet worden als voor hoog-pathogene.

1.4.6. Verdeling van de kosten

Harmonisatie op EU-niveau is een belangrijk item. De banken zijn bereid een rol te spelen in de infrastructuur voor fondsen waarmee de kosten kunnen worden gedekt. Over de kansen voor (commerciële) verzekeringssystemen zijn de meningen verdeeld. Het feit dat een overheid maatregelen oplegt, maakt een verzekeringsstelsel onwaarschijnlijk. Ook is de mate van onvoorspelbaarheid van ziekteuitbraken hier een factor in. Tegelijk wordt in de position paper veel tekst besteed aan verdelen van kosten en erg gemakkelijk risico's bij het bedrijfsleven gelegd.

De verwerkende industrie wordt zwaar getroffen door de maatregelen, maar komt niet in aanmerking voor compensatie. Uitbreiding van DGF naar aanpalende sectoren moet overwogen worden.

Het huidig beleid met heffingen per bedrijf en per dier is erg duur voor kleine bedrijven en stimuleert dus schaalvergroting.

1.4.7. Dierenwelzijn

De sterke gerichtheid op economie met nauwelijks aandacht voor dierenwelzijn van het dierziektebeleid wordt veel genoemd. Consumenten vervreemden daardoor van de sector. Door anderen wordt aangegeven dat dierenwelzijn soms ten onrechte in de discussie over diergezondheid wordt opgevoerd.

Daarnaast wordt opgemerkt dat een gerichtheid op meer 'natuurlijkheid', cq extensivering, cq robuustheid nieuwe risico's met zich meebrengt voor dierenwelzijn: er is een kans dat meer dieren ziek worden.

Doorvoeren van het ingrepenbesluit kan tot gevolg hebben dat bv opfok van leghennen naar het buitenland verplaatst wordt, met alle risico's van dien.

Niet alleen in het onderwijs is aandacht voor de integrale verbondenheid van dierenwelzijn en diergezondheid noodzakelijk.

De communicatie over diervriendelijke houderij en de mogelijke gevolgen daarvan voor diergezondheid en medicijngebruik moet intensiever en verdient ondersteuning.

1.4.8. Communicatie

Er zijn positieve opmerkingen over de position paper en de sfeer van integrale aanpak die de paper ademt. Men hoopt dat Nederland zich tov de EU pro-actiever en explicieter opstelt.

Vrij unaniem zijn de respondenten in hun oordeel over communicatie vanuit de overheid. De scherpte van de bewoordingen varieert, maar de algemene mening is dat de communicatie eenrichtingsverkeer is en dat de overheid de organisaties volstrekt onvoldoende benut om 'het veld' effectief en efficiënt te bereiken. Dit geldt zowel voor organisaties op het gebied van productiedieren als organisaties op het gebied van hobbydieren.

Risico-communicatie is een vak apart. De overheid moet daar meer rekening mee houden.

In vreedstijd moet gewerkt worden aan verbeteringen hierin, bij een uitbraak zien alle betrokkenen in dat er dan geen tijd voor is.

1.4.9. Kennis

Diverse respondenten vinden de huidige kennis mbt overdracht van dierziektes tussen en de rol van de verschillende diercategorieën (productiedieren, hobbydieren, wild) in ziekteuitbraken te kort schieten en een belemmering voor

effectieve preventie en bestrijding. Permanente aandacht voor het herkennen van ziektebeelden en de ontwikkeling van snelle diagnostiek zijn noodzakelijk. De kennis over de gezondheidsgevolgen van diverse houderijsystemen is onvoldoende.

Er is meer (bundeling van) kennis over de specifieke aspecten van hobbydierhouderij nodig. Het door LNV ondersteunde Platform werkt op dit terrein niet. Ook de kennis over populatieomvang, actieradius en besmettingsgevaar van en voor wild is onvoldoende.

Daarnaast is voor een effectief beleid kennis nodig over samenwerking tussen overheid en private partijen en hoe om te gaan met de zeer diverse belangen in het veld.

Omdat belangengroeperingen een belangrijke stem hebben in het door de overheid gefinancierde onderzoek, wordt er steeds meer toegepast onderzoek gedaan ten koste van strategisch en fundamenteel onderzoek.

1.4.10 Overig

Voedselveiligheid en zoönosen moeten de kern vormen van het diergezondheidsbeleid. Er is in het algemeen te weinig aandacht voor emerging diseases en (virale) zoönosen

Partijen willen hun eigen verantwoordelijkheid nemen, maar zien in alle gevallen een duidelijke rol voor de overheid, in de meeste gevallen een leidende rol.

De discussie moet verbreed worden van alleen veterinaire technisch en economisch, naar ook ethisch en maatschappelijk. Diergezondheidsbeleid vraagt een integrale benadering.

Level Playing Field/harmonisatie op EU-niveau is nodig, maar wordt steeds lastiger door de uitbreiding van de EU.

De overheersing van de markt met zijn laagste prijs structuur bemoeilijkt terughoudend omgaan met medicijnen en zorgvuldig kwaliteitsbeleid.

Diergezondheidsbeleid is essentieel voor de continuïteit van bedrijven.

Diergezondheidsbeleid wordt door diverse organisaties en landen gebruikt voor eigen gewin.

Er is nauwelijks beleid voor reptielen en amfibieën, omdat er geen economisch of voedselveiligheid belang mee gemoeid is. Daardoor is nauwelijks geld beschikbaar voor onderzoek.

1.5 Maatschappelijke ontwikkelingen

De toenemende kloof tussen houders van productiedieren en burgers (cq houders van hobbydieren) is de meest prominente ontwikkeling. Daarnaast wordt de houding van de consument tov dierlijke productie afstandelijker en kritischer. Klimaatverandering, met de kansen op 'nieuwe' ziekten is een andere belangrijke ontwikkeling.

Het 'van zorgen voor naar zorgen dat' beleid van de overheid brengt risico's met zich mee. De overheid stelt zich terughoudend op en daarmee wordt besluitvorming traag.

1.6 Bijlage 1

Informatie die voor de e-mail consultatie is verstuurd

Geachte heer, mevrouw

De Europese Commissie en het Ministerie van LNV werken aan de strategie Europees diergezondheidsbeleid. In deze e-mail vragen wij u naar uw visie op het diergezondheidsbeleid. Uw visie is van belang bij de strategievorming door de Nederlandse overheid.

In de bijlage vindt u uitgebreidere informatie over de wijze waarop LNV te werk gaat om te komen tot deze strategie, de stand van zaken, de ambitie van LNV hierin en het tijdpad.

LNV heeft de Animal Sciences Group van Wageningen UR gevraagd de inbreng uit het veld van belanghebbenden te verzamelen en te analyseren. Vandaar deze oproep aan u, met het verzoek de onder aan deze mail weergegeven vragen te beantwoorden. Als u daar behoefte aan heeft kunt u zich bij het beantwoorden van de vragen laten inspireren door de 'position paper' die het Ministerie van LNV heeft opgesteld met betrekking tot de strategie van het Europees diergezondheidsbeleid:

http://www9.minlnv.nl/servlet/page?_pageid=112&_dad=portal30&_schema=PORTAL30&p_item_id=133654

Deze e-mail is verspreid onder ca 200 adressen van maatschappelijke organisaties, organisaties van bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen. Het kan zijn dat u de e-mail meerdere keren ontvangt, graag vragen wij uw begrip daarvoor. Het kan ook zijn dat u vindt dat een bepaalde organisatie of persoon in ieder geval een reactie moet geven. Wilt u dan deze e-mail aan de desbetreffende organisatie of persoon doorsturen?

Voor een efficiënte verwerking vragen we u per e-mail te reageren, bij voorkeur als 'reply/beantwoorden' van deze mail.

Graag ontvangen wij uw reactie uiterlijk **31 december 2006**.

Alvast dank voor uw medewerking, mede namens LNV, omdat de kwaliteit van de Nederlandse strategie op het gebied van diergezondheid mede wordt bepaald door uw inbreng.

Met vriendelijke groet

Geert van der Peet
Ferry Leenstra

Animal Sciences Group van Wageningen UR
e-mail: beleid.diergezondheid@wur.nl

Vragenlijst

De resultaten van deze consultatie worden u per e-mail toegestuurd. Indien u ze per post wilt ontvangen geeft u dan hier ook uw postadres?

Naam:
Organisatie:
Telefoonnummer:
e-mail adres:

heeft onderstaande vragen beantwoord op **persoonlijke titel/namens de organisatie** (svp doorhalen wat niet van toepassing is)
Voor verdere verdieping willen we een aantal mensen telefonisch of mondeling interviewen. **Wilt u hier aankruisen als u daar niet aan wilt meewerken (ja/nee)**

Wat zijn voor uw organisatie de belangrijkste problemen met betrekking tot diergezondheidsbeleid (graag nummeren)

Welke oplossingen ziet u voor deze problemen?

Welke partijen moeten volgens u bij die oplossing betrokken worden en welke verantwoordelijkheid moet die partij daarbij nemen?

Welke rol en verantwoordelijkheid ziet u hierin voor uzelf?

Welke belangrijke ontwikkelingen ziet u in uw omgeving en wat is de betekenis hiervan voor uw organisatie?